

Piotr Rubaj

**KEES VAN KERSBERGEN, BARBARA VIS,
*COMPARATIVE WELFARE STATE POLITICS.
DEVELOPMENT, OPPORTUNITIES AND REFORMS,*
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS,
NEW YORK 2014, SS. 245.**

Pomimo upływu dziesiątek lat, od kiedy w połowie ubiegłego stulecia polityka „państwa dobrobytu” stała się nieodłącznym elementem ekonomiczno-społecznych programów krajów wysoko rozwiniętych nadal pozostaje ona tematem wielu dyskusji i rozważań na ile jej realizacja jest możliwa we współczesnych czasach w warunkach silnej międzynarodowej konkurencji gospodarczej. Wielu autorów podejmując ten temat w publikacjach naukowych zadaje pytanie czy jest ona osiągnięciem gospodarki rynkowej i egalitarnego podejścia do potrzeb społecznych czy też obciążeniem i ograniczeniem w rozwoju demokratycznych krajów. Nowe potęgi gospodarcze z mocarstwowymi aspiracjami zmieniają geopolityczny obraz świata oraz wymuszają konieczność stałego udoskonalania i reformowania narodowych gospodarek w celu podnoszenia ich międzynarodowej konkurencyjności. Tak sytuacja często prowadzi do dylematów polegających na konieczności wyborów pomiędzy oczekiwaniami społecznymi a realizacją ekspansywnej polityki gospodarczej.

Książka *Comparative Welfare State Politics. Development, Opportunities and Reforms*, (Polityki państwa dobrobytu w ujęciu porównawczym. Rozwój, możliwości i reformy) autorstwa K. van

Kersbergena, profesora w Aarhus University w Danii oraz profesor B. Vis, w VU University w Amsterdamie nie tylko porządkują informacje na temat polityki „państwa dobrobytu”, ale również podejmują współczesne problemy związane z zagrożeniami dla krajów ją realizujących. Książka składa się z 10 rozdziałów z których pierwszy, jest wprowadzeniem do tematyki modelu „państwa dobrobytu” wraz z odniesieniami do współczesnej sytuacji gospodarczej w Grecji, Wielkiej Brytanii, Danii i Stanach Zjednoczonych. Autorzy podkreślają, że polityka „welfare state” jest zjawiskiem, które miało miejsce we wszystkich krajach wysoko rozwiniętych w ubiegłym stuleciu, jednak nie we wszystkich z nich osiągnęło ten sam stopień rozwoju. W książce tej, jak podkreślają sami autorzy, podejmują oni próbę odpowiedzi na pytanie skąd pochodzą i na czym polegają te różnice, jak również jaki miały charakter przeprowadzone w różnych krajach reformy.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Introduction: The Political Opportunities and Constrains of Welfare State Reform* (Wprowadzenie: polityczne możliwości i ograniczenia reform polityki welfare state) przedstawiają oni strukturę książki i informacje jakie odnajdziemy w poszczególnych jej częściach. Informacje zawarte w drugim rozdziale odnoszą się do natury kapitalizmu samej w sobie oraz korzyści i zagrożeń jakie niesie ze sobą ten ustrój polityczny i gospodarczy. Duża dynamika zmian jakie w nim zachodzą powodują stałą konieczność reform oraz dopasowywania się do zmieniającej się rzeczywistości. W kolejnych rozdziałach, podejmują oni próbę uzasadnienia istoty i zasad funkcjonowania polityki „welfare state”, starają się je uporządkować, a także przedstawić ich typologię oraz źródła pochodzenia. Rozdział 5 zatytułowany *What Do Welfare States Actually Do? How Welfare States Protect against Social Risks and Fight Poverty and Inequality* (Co polityka welfare state wnosi obecnie do rzeczywistości? W jaki sposób polityka welfare state chroni nas przed niepewnością ekonomiczną i jak zwalcza biedę i nierówności społeczne?) odnosi się

do istoty polityki „państwa dobrobytu”, tj. zakresu i skuteczności społecznych funkcji państwa w różnych systemach politycznych. Autorzy zastanawiają się na ile podejmowane wysiłki są w stanie efektywnie ograniczać problem ubóstwa i gdzie są granice egalitarnych postulatów społecznych.

W kolejnych rozdziałach głównym tematem rozważań są kwestie związane z koniecznością podejmowania wysiłków reformowania polityki społecznej. Problem ten podnoszony jest zarówno w wymiarze historycznym jak również w bardziej współczesnym związanym ze zmieniającym się układem sił w gospodarce światowej. Autorzy próbują znaleźć przesłanki wymuszające konieczność zmian w systemach zabezpieczeń społecznych odwołując się do przykładu reform dla osób niepełnosprawnych w Danii w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia oraz globalnego kryzysu gospodarczego lat 2008-9, który w znacznym stopniu przyczynił się do ponownego podjęcia dyskusji na temat zakresu polityki społecznej i związanych z tym wydatków państwa. Rozdział ten jest wprowadzeniem do dalszych rozważań dotyczących reform społecznych w krajach dobrobytu, przede wszystkim w aspekcie stale zmieniającej się rzeczywistości geopolitycznej i gospodarczego układu sił na świecie.

Niewątpliwie ogromną zaletą książki jest podjęcie trudnego, ale bardzo aktualnego tematu globalizacji. Dyskusja na temat polityki „welfare state” w tym aspekcie jest bardzo ważna, przede wszystkim z racji na pojawiające się nowe wyzwania w wymiarze globalnym o charakterze politycznym i gospodarczym. Konkurencyjna gospodarka we współczesnym świecie – co jest podstawą sukcesu ekonomicznego – to gospodarka innowacyjna, oparta na wiedzy i nowoczesnych technologiach. Polityka „welfare state” wraz z jej bardzo wysokimi i stale rosnącymi kosztami wydaje się być w jawnym konflikcie z polityką dynamicznego wzrostu gospodarczego i wysokiego poziomu konkurencyjności. Taka sytuacja z pewnością powoduje dylematy polega-

jące na konieczności wyboru pomiędzy konkurencyjnością i wydatkami na badania i rozwój a realizacją kosztownych postulatów społecznych. Tym bardziej ważne są zagadnienia podejmowane przez K. van Kersbergen'a oraz B. Vis, którzy zwracają uwagę, że globalizacja wymusza zmiany w polityce społecznej - bądź reformy, bądź dostosowanie jej do realnych warunków rynkowych. Argumentem, który ma potwierdzać wpływ globalizacji na politykę „welfare state” są zmiany tzw. indeksu KOF¹, który dotyczy trzech wymiarów globalizacji – gospodarczego, politycznego i integracji społecznej i który w okresie ostatnich trzech dekad wzrósł w krajach wysoko rozwiniętych. Oznacza to, że w dyskusjach na temat polityki dobrobytu nie sposób pominąć kwestii zmieniających się relacji w szerszym światowym wymiarze. Autorzy książki podkreślają jednak, że podejście takie było dominujące i powszechne do końca lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, obecnie zaś coraz większą uwagę przywiązują się do wewnętrznych problemów gospodarczych i społecznych w tym przede wszystkim ważnej kwestii stabilizacji budżetów, stabilnego wzrostu gospodarczego oraz skutecznej polityki pełnego zatrudnienia.

W ostatnim, podsumowującym rozdziale, zatytułowanym *Can and Will the Welfare State Survive the Great Recession* (Czy polityka „państwa dobrobytu” może przetrwać wielką recesję) pada ważne pytanie, czy polityka „welfare state” jest w stanie przetrwać wyzwanie jakim był globalny kryzys gospodarczy pierwszej dekady bieżącego stulecia i czy będąca jego konsekwencją głęboka recesja wymusi we wszystkich krajach dobrobytu dalsze reformy lub nawet odejście od hojnych świadczeń społecznych. Autorzy książki skłaniają się ku kon-

¹ KOF index of Globalization - Indeks Globalizacji opracowany przez A. T. Kearney i magazyn Foreign Policy, który powstał na podstawie analizy 12 parametrów. Parametry te zostały zgrupowane w czterech kategoriach, dotyczących: integracji gospodarczej, kontaktów społecznych, połączeń technologicznych i czynników politycznych.

kluzji, że chociaż we wszystkich współczesnych systemach „welfare state” istnieje wyraźna tendencja do dyscyplinowania finansów publicznych (podają tutaj przykłady Holandii, Danii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji i Niemiec) oraz ograniczania wydatków na politykę społeczną, to jednak w wielu krajach istnieje powszechna presja na utrzymanie istniejących przywilejów społecznych i opiekuńczych funkcji państwa. Zwracają oni jednak uwagę, że brak koordynacji działań w dziedzinie polityki społecznej w krajach Unii Europejskiej może nie tylko ograniczać konkurencyjność i rozwój ale także mieć negatywny wpływ na stabilność strefy Euro. Jako przykłady podają oni kraje takie jak: Irlandia, Portugalia, Hiszpania i Włochy, których problemy z równoważeniem finansów publicznych mogą destabilizować strefę Euro i wpływać na kondycję finansową całej Unii Europejskiej.

Książka K. van Kersbergen’a oraz B. Vis doskonale się wpisuje w coraz bardziej powszechną dyskusję jak należy interpretować politykę „welfare state” w XXI stuleciu – jako niekwestionowane osiągnięcie cywilizacji zachodniej czy też ograniczenie w możliwości podejmowania skutecznej rywalizacji w gospodarce światowej. W warunkach silnej międzynarodowej konkurencji polityka ta w istocie jest dylematem o charakterze społeczno-gospodarczym – z jednej strony ogromna presja społeczna realizacji hojnych funkcji państwa z drugiej zaś strony konieczność dyscyplinowania finansów publicznych, równoważenia budżetów oraz zapewnienie warunków stabilnego wzrostu gospodarczego.

Z naukowego punktu widzenia recenzowana publikacja jest bardzo bogatym źródłem informacji na temat genezy, rozwoju, reform i przyszłości polityki „welfare state”. Zawarte w niej informacje uporządkowane są w sposób chronologiczny i logiczny sposób, a ponadto - co chyba jest jej najważniejszą wartością – podejmuje ona aktualne problemy społeczne i gospodarcze, charakterystyczne dla świata w XXI wieku. Język książki jest językiem typowo naukowym

i wymaga od czytelnika znajomości podstawowych zagadnień z zakresu ekonomii, jednakże może być ona bardzo pomocna w interpretacji zjawisk i wyzwań polityki społecznej.

Książka *Comparative Welfare State Politics. Development and Reforms* może być doskonałym uzupełnieniem, lub rozszerzeniem informacji zawartych w *Welfare State Handbook*, która ukazała się nakładem wydawnictwa Oxford w 2013 roku.² O ile jednak w tej pierwszej zgodnie z jej tytułem przedmiotem rozważań są głównie problemy polityczne oraz reformy polityki „welfare state”, o tyle druga z wymienionych prezentuje w szerokim zakresie narodowy wymiar polityki dobrobytu, prezentując systemy społeczne i gospodarcze w różnych krajach i na różnych kontynentach. Recenzowaną książkę, można więc polecić jako nieocenione źródło informacji naukowych na temat polityki „welfare state” w wymiarze ekonomicznym i społecznym ale przede wszystkim odnoszące się do najbardziej żywotnych dylematów współczesnych krajów wysoko rozwiniętych dotyczących konkurencyjności narodowych gospodarek.

² *The Routledge Handbook of the Welfare State*, ed. B. Grave, Routledge, Taylor and Francis Group, Abingdon 2013.